

נכרי שומר תורה

זהר חדש מגילת רות

רבי חידקא ורבי שמעון בר יוסי הוו קאזלי באורחא אמר ר' שמעון לרבי חדקא הא תנינן נכרי ועוסק בתורה ככהן גדול [ע"ה] הוי. מ"ט שקלו לכ"ג והכתיב ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל. הקב"ה יהבה לישראל לקבל עליה אגרא לעלמא דאתי ומי שלא קבלוה לא מקבלי עליהו אגרא בעלמא דאתי. דהכי אמר ר' עקיבא ישראל שעמדו על הר סיני מקבלין עליה שכר. כותים שלא עמדו על הר סיני אין מקבלין עליה שכר. ואת אמרת נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג. א"ל ככ"ג [ע"ה] תנינא ודאי. דאמר רבי יוסי בר יודא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [משלי יג]. יקרה היא מפנינים וכל חפציק לא ישוו בה. אפי' ממזר ת"ח עדיף מכל"ג ע"ה המשמש לפני ולפנים. הואיל ואינו קורא בתורה אין עבודתו עבודה ואינו מקבל עליה שכר ועליו כתיב [שם יט] גם בלא דעת נפש לא טוב. כהן גדול שאינו יודע עיקר של עבודה אין עבודתו עבודה. וא"ר יודא מניין שכהן גדול צריך להיות ת"ח דכתיב [מלאכי ב] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו. ואם הוא ע"ה אין מקבל עליה שכר. כך גוי העוסק בתורה הואיל והוא גוי אין [עבודתו עבודה] [עסקו בתורה עסק] ואינו מקבל עליה שכר:

1. משנה מסכת סנהדרין פרק ד משנה ה

כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמענו או שמא אי אתם יודעין שסופינו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה הו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלוין בו עד סוף העולם שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנאמר (בראשית ד') דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים

לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו מינין אומרים הרבה רשויות בשמים ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר (ויקרא ה') והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגומר ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר (משלי י"א) באבוד רשעים רנה:

- מהם המסרים שמעבירה המשנה לגבי מעמדו וייחודו של האדם בעולם?

- יש כתבי היד בהם לא מופיעה המילה 'מישראל' (בשורה הראשונה בפיסקה השניה):

נוסח הדפוס: לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב...

כתבי היד: לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מעלה עליו הכתוב...

האם לדעתכם המילה 'מישראל' מופיעה בנוסח המקורי או לא? הוכיחו?

2. בבא קמא לח עמוד א

שור של ישראל שנגח שור של כנעני - פטור. אמרי: ממה נפשך? אי רעהו דוקא, דכנעני כי נגח דישראל נמי ליפטור! ואי רעהו לאו דוקא, אפילו דישראל כי נגח דכנעני נחייב! א"ר אבהו, אמר קרא: אעמד וימודד ארץ

ראה ויתר גוים, ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח, כיון שלא קיימו, עמד והתיר ממונן לישראל. רבי יוחנן אמר, מהכא: בהופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונן לישראל.

תניא נמי הכי: שור של ישראל שנגח שור של כנעני - פטור; שור של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם, שנאמר: עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ואומר: הופיע מהר פארן. מאי ואומר? וכי תימא, האי עמד וימודד ארץ מבעי' ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף, ת"ש: הופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונן לישראל.

מאי דרב מתנה? דא"ר מתנה: עמד וימודד ארץ ראה וכו' - מה ראה? ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום, עמד והגלה אותם מעל אדמתם. ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלווי הוא? כתיב הכא: ויתר גוים, וכתוב התם: גלנתר בהן על הארץ, ומתרגם: לקפצא בהון על ארעא.

מאי דרב יוסף? דא"ר יוסף: עמד וימודד ארץ ראה וכו' - מה ראה? ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם. איתגורי אתגר? א"כ, מצינו חוטא נשכר! אמר מר בריה דרבנא: לומר, שאפילו מקיימין אותן - אין מקבלין עליהן שכר. ולא? והתניא, ר"מ אומר: מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? ת"ל: דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם, הא למדת, שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול! אמרי: אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דא"ר חנינא: גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

ת"ר: וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם, קראו ושנו ושלשו. בשעת פטירתן, אמרו להם: דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא, חוץ מדבר זה שאתם אומרים: שור של ישראל שנגח שור של כנעני - פטור, של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם, ממ"נ? אי רעהו דוקא, אפילו דכנעני כי נגח דישראל ליפטר! ואי רעהו לאו דוקא, אפילו דישראל כי נגח דכנעני לחייב! דבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות.

3. ספרא קדושים פרשה ב ד"ה פרק ד

(יב) לא תקום ולא תטור את בני עמך, נוקם אתה ונוטר לאחרים, ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה. במה נחלקו?

להבנת המחלוקת עיינו בפסוקים המלאים:

ויקרא פרק יט פסוק יח

לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ידוד:

בראשית פרק ה פסוק א

זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם בַּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:

- מה מוסיף סיום הפסוקים להבנת הדעות? מה מקור הציווי לאהבת הרע או לאהבת האדם?
- ראו כיצד מפרשים מפרשי הירושלמי את המחלוקת:

קורבן העדה תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ט דף מא טור ג/ה"ד

זה ספר תולדות אדם – שכל בני אדם באים מאב אחד הוא כלל גדול מאהבת לרעך כמוך דלא קאי אלא על רעך. ויש מפרשים אסיפא דקרא דכתיב בדמות אלהים עשה אותו וראוי שיזהר בכבוד אדם חברו.

- מה ההבדל העקרוני בין שני הפירושים שמביא קורבן העדה?

פני משה שם

משום סיפא דקרא נקט דכתיב בדמות אלהים עשה אותו. וכשיתבונן אדם בזה יזהר מאוד בכבוד חברו וכדאמר בב"ר אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלהים עשה אותו. ולכן אמר זה כלל גדול מזה לפי

שהוא כולל שני עניינים שבהיזהר אדם בכבוד חברו לחוס על כבוד קונו שהוא בדמות אלהים מכל שכן שיזהר מלמעול מעל בה' ולהיות זריז בעשית המצות לכבודו יתברך.
- מה דעתכם על הקל וחומר שמסיק ר' משה מרגליות בסוף דבריו?

4. משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

הוא (רבי עקיבא) היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

- מהו המסר שמנסה ר"ע להעביר (רוב המשניות במסכת אבות כוללות הוראות מעשיות – מה הלקח המעשי כאן?)

- מה המבנה של המשנה? מה קשה בו? נסו להסביר אותו?

- השוו את הנוסח בדפוס לנוסח שמביא הרשב"ץ – איזה עדיף בעיניכם?

5. מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ג

ומצאתי בתפלות צרפתיות נוסחא יפה במשנה זו, והיא זאת, חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם אלהים וגו', חביבין ישראל שנקראו בנים חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום וכו', חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם וכו'. ולפי נוסחא זו, החיבה היתירה תוספת היא על החיבה הראשונה, שהוסיף בצלם אלהים, ובנים למקום, וכלי חמדה שבו נברא העולם, שלא נאמר כך בחיבה ראשונה. וכן נראה מאבות דרבי נתן [נו"ב פמ"ד ד"ה חביבין ישראל], ששם שנו בלשון הזה, שאם לא נברא בצלם היה חביב, וכשנברא נודעת לו חבה יתירה, וכן בכלם שנו כן.